

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö 18.2.2026/Itä-Suomen maakuntaliitot

Lausunto HE 2/2026 vp hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Etelä-Savon maakuntaliitto toimii Itä-Suomen maakuntaliittojen puheenjohtajana vuonna 2026 ja kiittää Eduskunnan talousvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto asiassa HE 2/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Hallituksen esityksessä esitetään laaja-alaisia muutoksia julkisia hankintoja koskevaan sääntelyyn. Vaikka esityksen tavoitteet – kilpailun lisääminen, kustannustehokkuus, vastuullisuus ja huoltovarmuuden vahvistaminen – ovat sinänsä perusteltuja ja kannatettavia, esitys kokonaisuutena lisää merkittävästi kuntien tehtäviä, vastuita ja riskejä ilman, että kuntien tosiasialliset resurssit ja osaamisedellytykset on riittävästi huomioitu.

Erityisen ongelmallista on, että esitys kohtelee kuntia implisiittisesti yhtenäisenä toimijajoukkona, vaikka todellisuudessa kuntakenttä on äärimmäisen heterogeeninen. Pienten ja harvaan asuttujen kuntien mahdollisuudet vastata esityksen mukaisiin vaatimuksiin poikkeavat olennaisesti suurten kaupunkien ja hyvin resursoitujen hankintaorganisaatioiden edellytyksistä.

Hankintojen valmistelun ja suunnittelun vaatimusten kasvu

Esitys siirtää kuntien hankintojen painopistettä yhä vahvemmin hankintojen ennakkovalmisteluun, markkinakartoitukseen, hankintamallien arviointiin ja vaihtoehtoisten toteutustapojen dokumentoituun vertailuun. Muutos ei ole hallinnollisesti neutraali.

Käytännössä kunnille syntyy uusia ja laajenevia velvoitteita. Nämä tehtävät edellyttävät syvällistä hankinta-, markkina-, sopimus- ja talousosaamista, jota monissa kunnissa ei ole käytettävissä pysyvänä henkilöstöresurssina. Pienissä kunnissa hankinnat ovat usein vain osa yhden tai kahden viranhaltijan laajaa tehtäväkenttää, jolloin esityksen mukainen vaatimustaso on käytännössä saavuttamaton ilman ulkopuolista asiantuntijatukea.

Kilpailutuksen uusimisvelvoite ja siihen liittyvä riskinsiirto kunnille

Velvoite uusia EU-kynnysarvon ylittävä kilpailutus tilanteessa, jossa saadaan vain yksi tarjous, rajaa liikaa kunnan itsemääräämisoikeutta. Monilla toimialoilla – erityisesti harvaan asutuilla alueilla – tarjonta on rakenteellisesti rajallista. Uudelleenkilpailuttaminen ei tällöin lisää kilpailua, vaan pidentää hankintaprosesseja, kasvattaa hallinnollista kuormitusta, lisää palvelukatkosten ja väliaikaisratkaisujen riskiä.

Pienille kunnille tämä tarkoittaa kasvavaa epävarmuutta lakisääteisten palvelujen turvaamisessa sekä lisääntyvää oikeudellista ja taloudellista riskiä.

Lisäksi hankintojen jakaminen osiin lisää oikeudellista haavoittuvuutta erityisesti pienissä kunnissa, joissa ei ole omaa oikeudellista hankintaosaamista, tämä kehitys kasvattaa riippuvuutta ulkopuolisista asiantuntijoista ja lisää kustannuksia, joita ei ole huomioitu esityksen vaikutusarvioissa.

Sidosyksiköitä koskeva 10 % omistusvaatimus on kunnille kestävä ratkaisu

Esityksen kaikkein ongelmallisinta kunnille on sidosyksiköiden 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimus.

Valtaosa erityisesti pienistä kunnista on mukana sidosyksiköissä pienillä omistusosuuksilla, jotka on rakennettu nimenomaan resurssipulan kompensoimiseksi, mittakaavaetujen saavuttamiseksi ja osaamisen keskittämiseksi. 10 prosentin omistusvaatimus on monille kunnille käytännössä taloudellisesti mahdoton, hallinnollisesti raskas ja strategisesti epärealistinen. Näin ollen in-house-menetelmällä aiheutuu merkittävää haittaa pääasiassa pienille kunnille, hankinnoissa liikkuvien rahavirtojen jäädessä kuitenkin varsin vaatimattomiksi.

Sen sijaan suurille kaupungeille tai hyvinvointialueille vaatimuksella ei ole vastaavaa vaikutusta, koska poikkeuksetta maakuntien keskustaupungit ja hyvinvointialueet omistavat yli 10 % in-house-yhtiöistä.

Käytännössä 10 % vaatimus pakottaa pienet kunnat joko irtautumaan sidosyksiköistä ja siirtymään markkinaehtoihin hankintoihin ilman riittävää hankintaosaamista, tai kasvattamaan omistuksia tavalla, joka heikentää kunnan taloudellista liikkumavaraa ja lisää omistajaohjauksen vaatimuksia.

Lakiesitys on ristiriidassa kuntien itsehallinnon, alueellisen elinvoiman ja palvelujen turvaamisen kanssa.

Johtopäätökset ja keskeiset huomiot

Hallituksen esitys kasvattaa kuntien hankintatehtävien vaativuutta merkittävästi, lisää johtamisen, suunnittelun, dokumentoinnin ja valvonnan työmäärää, siirtää riskejä kunnille ilman vastaavaa resurssi- tai rahoitusratkaisua ja kohtelee kuntakenttää epärealistisesti yhtenäisenä.

Erityisesti pienten kuntien näkökulmasta esitys on ongelmallinen ja vaarantaa tosiasialiset edellytykset hoitaa lakisääteisiä tehtäviä.

Kuten lakiesityksestä kuntien antamat lausunnot korostavat, tulisi lakiuudistukseen tehdä merkittäviä täsmennyksiä ja lievennyksiä pienten kuntien osalta, sidosyksiköjä koskevan 10 % omistusvaatimuksen uudelleenarviointia, realistista arviointia kuntien osaamis- ja resurssipohjasta ja vaiheistettua ja tuettua toimeenpanoa. Ilman näitä muutoksia esitys lisää hallinnollista kuormaa, oikeudellisia riskejä ja kuntien välistä eriarvoisuutta tavalla, joka ei ole kestävä.

Itä-Suomen maakuntaliitot

Heini Utunen
maakuntajohtaja
Etelä-Savon maakuntaliitto